

УДК 378.147:16

Цзян Лібінь

ДО ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У КИТАЇ

У культурі Давнього Китаю завжди особлива увага приділялася музичному навчанню й вихованню. Щоб досягти гармонічного сімейного життя, успіху в управлінні нацією і перемоги над ворогами людина, перш за все, має вдосконалювати свою моральність і добродішність. Конфуція (551-479 р. до н.е.) [Кун Фу-Цзи, латинізовано як Confucius, але справжнє ім'я – Кун Цю, в літературі часто зустрічається як Кун-цзи, Кун Фу-Цз («учитель Кун») або просто Цзи – «Учитель»], представляють першим професійним учителем у Китаї. Він зазначав, що можливості людини від природи неоднакові. Ідеально вихована людина має володіти високими моральними якостями: благородством, прагненням до істини, шанобливістю, правдивістю, багатою духовною культурою.

Музика в Китаї завжди знаходилася на вищих щаблях у шкалі цінностей не випадково. Вона вважалася таємничим дарунком, що перейшов до нинішніх поколінь від героїв архаїки, а до тих, у свою чергу, – від божеств-предків. Тому вона й несла в собі «знання предків», оформлені в числові закодовані співвідношення.

Знаходячись в основі ладотональностей і найдавніших китайських мелодій числа надавали музичному виконавству магічної властивості. Крім того, музика була найбільш яскравим наочним уявленням того, що гармонія й супутні їй переживання, що створювали гедоністичний ефект є синонімом шляхетної насолоди благим життям, вищою мистецькою метою особистості. Тому дослідження зазначеної проблематики залишаються завжди актуальними.

Мета статті полягає у розкритті особливостей музичного навчання і виховання у Китаї. Цікавим фактом є те, що китайська музика з сивої давнини розвивалася під впливом релігійних і філософсько-ідеологічних доктрин. Соціальної й виховної ролі музики в китайському суспільстві надавалося особливе значення: з одного боку, вважалося, що вона допомагає в керівництві країною й досягненні природної й соціальної гармонії, з іншого боку, - допомагає всебічному вихованню народу. Як вказувалося в старовинній книзі «Лі цзи» («Книга обрядів»), при гармонічній музиці можна чекати благоденства в державі, а при незгоді звуків – її загибель.

Відповідно уявленням даосизму, музика повинна була сприяти прояву природних психоемоційних реакцій людини, злиттю її з природою. Буддистський світогляд підкреслював містичний початок закладений у музиці, що допомагає збагненню сутності буття, процесу духовного вдосконалювання людини. Поняття «юе» в китайській

культури означало не лише музику, але й інші види мистецтва, а також щось прекрасне взагалі, що характеризується високим ступенем організації.

Доцільно зазначити, що Конфуцію належить чи не перша думка про всебічний розвиток особистості, де пріоритет надається моральному фундаменту. У конфуціанстві завжди виняткове значення надавалося сім'ї і нормам сімейного співжиття. За взірцем родини в Давньому Китаї будувалися і взаємини людей по соціальній вертикалі. У даному випадку імператор Піднебесної вважався батьком, а піддані й народ - його діти. Його популярність як знавця книг «Шицзін» («Книга пісень») і «Шуцзін» («Книга історії»), ритуалу й музики залучила до нього безліч учнів, що склали збірки його суджень і діалогів – «Лунь юй» («Бесіди і висловлювання») (одне з основних джерел з етико-релігійного навчання конфуціанства).

Конфуцій приділяв велику увагу ритуалу й музичному вихованню особливо молоді. Він писав: «Натхнення – у віршах, життя – у дотриманні ритуалу, досягнення мети – у музиці. Для виправлення нравів немає нічого краще музики; для благополучного керівництва народом немає нічого краще ритуалу» [1, с. 78]. Конфуцій також визначив стандарт естетичного сприйняття музики з погляду змісту й форми, що значно вплинуло на розвиток китайської музики протягом всієї історії країни загалом, і на розвиток музичної педагогіки, зокрема.

Розглядаючи історичний розвиток музичного навчання й виховання в Китаї доречно підкреслити, що в III-VI ст. на характер китайської музики та її теорію вплинув даоско-буддистський світогляд, що тоді розповсюджувався в Китаї. У творах Цзі Кана (III ст.), присвячених цитрі, конфуціанській доктрині протипоставлене розуміння музики як індивідуальної містичної сфери, а не тільки суспільної категорії.

За його концепцією, музика – це найвище вираження дао (тобто сутності буття), адже вона залучає людину до вічного й великого, завдяки їй особистість звільняється від почуття своєї незначущості. До VI ст. відноситься і написання п'єси для ціня «Юланьпу» («Самотня Орхідея») – перший професійний твір, що дійшов до нашого часу в нотному запису і приписується композиторові Цю Міну. У буддистському храмі «Тисяча будд» (біля м. Дуньхуана) виявлений рукопис VII-го ст., що містить 5 мелодій для 4-ри струнного піпа. У середині VI-го ст. з'явилися твори у формі діалогів з певним сюжетним стрижнем, які насичені піснями й танцями.

У V-X ст. разом з буддизмом у Китай проникли музичні культури інших народів. Це вплинуло на музичне навчання й виховання, зокрема був розширений склад оркестру (з'явився новий інструментарій), а також вплив цей поширився на деяку зміну ладової структури музики, з цим пов'язана поява нових пісень і танців.

З цього приводу доцільно зазначити, що у музичних трактатах періоду Сун є матеріали, що свідчать про різноманітне інтенсивне

музичне життя китайських міст, монастирів і палаців. Але закони суворо регламентували ієрархію музичних привілеїв у придворному побуті й приватному житті.

Протягом XIII-XI ст. складаються два стилі в музиці – так звані північні й південні школи, які існували паралельно з північними й південними школами в буддистській філософії, у поезії й живопису. Для північної школи характерна героїчна тематика, зведене застосування композиторських засобів, яким була притаманна простота музичної мови, використання 7-ми ступенних ладів; для південної школи характерно – культивування лірики, витончених засобів музичного виразності, суворі правила композиції, пентатоніка, участь дерев'яних духових інструментів тощо.

З XVII ст. до XX ст. китайська музика, в основному, залишається традиційною; однак спостерігається тенденція до її демократизації – продовжується розвиток народно-пісенної культури, а також розвиток багатьох місцевих видів театральних музичних вистав, що одержало пізніше широку популярність пекінської музичної драми – цзінцзюй. У Східному Китаї також одержала широке поширення оркестрова музика (так звана ши фань гу або цу сі ши фань), що виконувалася на рубежі XVIII-XIX ст., коли знайомство з європейською музичною культурою відбувалося головним чином за посередництва Японії. З'являються перші китайські музиканти, що грають на європейських інструментах, а також оркестри європейського типу й перші китайські видання творів класичної європейської музики.

На початку XX ст., коли виник широкий просвітницький рух в усіх сферах культури, музику почали вивчати в китайських навчальних закладах. Виникли пісні, що швидко поширювалися, нові політичні ідеї серед міської інтелігенції, в яких виражався протест проти національного гноблення. У пісенному мистецтві з'являється форма – таньци (яка збереглася ще до XX ст.) – це римована багаточастинна розповідь, у якій декламація перемежується зі співом, що супроводжується грою на струнних інструментах (виконавець на інструменті – одночасно і співак, й декламатор і акомпаніатор). Подальший розвиток таньци – це сучасна так звана форма – баоцзюань, що існує в Південному Китаї, та різні форми дагу (розповідь у супроводі барабана під акомпанемент самого співака й струнного інструмента, на якому грає інший музикант; поширені в Північному Китаї).

Боротьба китайського народу проти іноземного імперіалізму викликала до життя багато нових, революційних пісень, близьких за характером до пісень європейського типу. У Китай проникають інші революційні пісні, доступні за музичною мовою, близькі традиціям китайській народній музиці – і на той час вони були дуже популярними. Починається масове вивчення і широке поширення сучасної європейської музики. Після руху «4 травня» (1919 р.), багато представників китайського революційно налаштованої молоді,

одержують музичну освіту в Європі. Прагнуть внести в китайську музику елементи нової культури, що пов'язані з передовими досягненнями музичного мистецтва інших країн світу. У 1919 році композитор Сяо Ю-мей створив у Пекінському університеті музичне відділення, заняття в якому проводилися за програмами європейських музичних навчальних закладів.

У цей час підвищується інтерес до музично-драматичного жанру, активізується робота музично-драматичних театрів. Дослідник М. Михайлов зазначав, що познайомившись з китайським музичним театром, зарубіжний драматург Е.Ренан, що побував у цій країні, підкреслював, що він не знає такої іншої країни, окрім Китаю, де був би так широко популярним музично-драматичний жанр [2, с. 24].

Останнім часом завдяки державній політиці відкритості китайська молодь змогла отримувати вищу освіту в інших країнах, запозичуючи і трансформуючи культурно-освітній досвід відповідно до сучасних потреб прогресу Китаю і продуктивного існування в ХХІ ст. Серед шести освітніх цілей освітньої реформи Китаю було визначено дві, що відносяться до вищої освіти і підготовки фахівців різного профілю, а саме: розвиток вищої освіти й охоплення нею 15% молоді відповідної вікової групи; досягнення світового рівня якості для частини вищих навчальних закладів і профілів їх підготовки [3, с. 25].

Слід відмітити, що останнім часом у процесі реформування вищої школи Китаю значна увага приділяється викладанню предметів гуманітарного циклу, які спрямовані на формування духовних цінностей особистості, її «гуманітарного духу» (Ей Юй Хуа), виховання людини нового типу, готової до творчої співпраці у ХХІ ст., що на думку автора є важливим фактором інтелектуального розвитку країни.

У висновках доцільно зазначити, що загалом, розбудова сучасної музичної освіти у високорозвинених країнах світу орієнтується на європейські стандарти підготовки висококваліфікованих конкурентноздатних фахівців, де особливу актуальність набуває досвід фахової підготовки майбутніх учителів у галузі мистецької освіти у різних країнах світу, загалом, та фахова підготовка студентів до роботи в школах Китаю, зокрема. Відродження і оновлення культурного і освітнього потенціалу кожної нації – це основа суспільно-історичного розвитку держави і всього людства, динамічний рух до прогресу цивілізації, світовим загальнолюдським інтересам і цінностям. «Цивілізація» – це багатозначне поняття (від лат. *civilis* – громадський, державний, гідний, вихований), яке визначає сучасний рівень розвитку усіх сфер життєдіяльності певного суспільства – політики, науки, освіти, мистецтва, моралі та ін. [4, с. 659]. Центральною фігурою в цьому процесі виступає духовно-розвинена, соціально активна цілеспрямована особистість, висококваліфікований фахівець, який готовий до творчої співпраці, опанування новітніх освітніх технологій у поєднанні з

національними традиціями та впровадженнями їх у різногалузеву педагогічну практику [5, с. 123].

Список використаної літератури

1. Конфуцій: Изречения: книга песен и гимнов. /Конфуций; пер. с кит. — Х. : Фолио; М. : АСТ, 2000. — 446, [1] с. **2. Михайлов М. М.** Музыка Китая. /М. М. Михайлов. — М., 1961. — С. 15-30. **3. Сяо Су.** Основні напрямки сучасного реформування освіти в Китаї / Сяо Су. // Шлях освіти. — 2002. — №4. — С. 24-29. **4. Сучасний словник іншомовних слів:** близько 20 тис. слів і словосполучень /уклад.: О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. — К. : Довіра, 2006. — 789, [2] с. — (Словники України). **5. Падалка Г. М.** Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) /Галина Микитівна Падалка. — К. : Освіта Україна, 2008. — 274с.

Цзян Лібінь. До проблеми музичного навчання і виховання у Китаї

У статті зроблений історичний екскурс музичного навчання і виховання у Китаї. Виокремлений досвід підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: музичне навчання, виховання, майбутні вчителі музики, Китай.

Цзян Либинь. К проблеме музыкального обучения и воспитания в Китае

В статье обобщен исторический экскурс музыкального обучения и воспитания в Китае. Выделен опыт подготовки будущих учителей музыки.

Ключевые слова: музыкальное обучение, воспитание, будущие учителя музыки, Китай.

Jiang Libin. The Problem of Musical Training and Education in China

In this article the historical review of music education and training in China.

Highlighted the experience of preparing future music teachers.

Development of contemporary music education in developed countries focuses on European standards of training highly competitive professionals, where special urgency shall experience professional training of teachers in the field of art education in various countries in general and professional training students to work in schools in China, in particular.

Revival and renewal of cultural and educational potential of every nation - is the basis of social and historical development of the state and of all mankind, dynamic movement to the progress of civilization, global universal interests and values. Civilization which determines the current level of development in all spheres of a society - politics, science, education, art,

morality and so on.

The central figure in this process is the spiritually-developed, socially active goal-oriented person, highly skilled professional who is ready for creative collaboration, mastering new educational technologies, combined with national traditions and their implementation in different-teaching practice

Key words: musical training, education, future teachers of music, China.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д-р пед. наук., проф. Козир А. В.